

A település egy enyhén É felé ereszkedő domboldal középső harmadában Ny–K-i irányban elnyúlva helyezkedik el, aljában patak fut. Az autópálya nyomvonala a lelőhelyet É–D-i irányban, középen vágta ketté. A lelőhely és a nyomvonal szerencsés találkozására révén jó horizontális keresztmetszetet kaptunk a telepről. A humuszolás során fémkeresővel több fémtárgy került elő. Több közülük a római korra keltezhető (fibula, hagymafejes fibula gombja, három gráciát ábrázoló, ólom votív, bronzpénzek). Az avar koriak közül említést érdemel 7 öntött mellékszíjveret és két kisszíjvég (egy helyről, de objektumhoz nem köthetően), 1 vassarló. Valószínűleg a római kori tárgyak egy része is az avar településhez köthető.

A lelőhelyen elszórta, főleg középső harmadában és Ny-i felén 53 ház, 7 egyéb épület és 2 valószínűleg műhelyként azonosítható épület helyezkedett el. A lelőhely É-i felét hosszában nagy kiterjedésű árokrendszer vágta ketté. Leletanyaga alapján a 8. sz. első felében használt teleprész kerítőárka lehetett (erősen hamus betöltésében számos, a 8. sz. első felére keltezhető kézi korongolt és kései gyorskorongolt kerámiatöredék került elő). Az árokrendszeren belül sűrűn, egymásra is rétegződött házak kerültek napvilágra. Jellegzetességük, hogy egyikben sem volt tűzhelynek nyoma, alapterületük 2–2,6×3–3,5 m, szinte minden esetben a szelemengerendát tartó oszlopok helye a két rövidebb falnál volt. A 152. sz. objektumszámú árokrendszer számos korábbi objektumot vágott. Ezek között több ház is volt. Feltűnő, hogy ÉNy-i sarkukban szinte minden esetben kőből rakott tűzhely volt, illetve az árokrendszeren belüli, szinte lelet nélküli házaktól eltérően majdnem mindegyikből került elő egy, néha két orsókarika/orsógomb. Az utóbbiakhoz hasonló, helyhez kötöttebb életmódot sugalló épületek elterjedése K és D felé is jóval túllépett a nagy árok környezetén, K felé – egyre ritkulva – elérte a szelvényfalat.

A nyomvonal K-i szegélye mentén 3 sírcsoport került elő. A három nagyobb csoporton (É-ről D felé haladva 7–7–6 sír) kívül néhány szórványos temetkezést is feltártunk. A legkorábbi sírok a legészakibb csoportban helyezkedtek el (7. sz. első fele, ezüstlemez övveretek, gyorskorongolt és kézzel formált edények stb.). Gazdagabb temetkezéseket tartalmazott még a későbbi (valószínűleg részben a 7. sz. közepén is túlnyúló), legdélebbi sírcsoport (pajzs alakú veretekkel felszerelt öv, szemesgyöngyök, ezüst, nagy gömbcsüngős fülbevaló). A sírok elterjedése részben egybeesett a tűzhelyes házakéval (középső sírcsoport). Feltűnő a feltárt teleprészen előkerült kutak nagy száma. Ezt részben a nyomvonal által vágott teleprész elhelyezkedése (talajvíztől mért csekély vagy közepes magasság), részben a kutak jellege magyarázza. A feltárt kutak csekély vízhozama (kis átmérő és mélység), illetve általában felületes bélelésük arra enged következtetni, hogy a települést lakó népesség nem ásott nagy, sokáig használt kutakat, 52 esetből csak két esetben találtunk kőből rakott kutat, egyetlen esetben tártuk fel a gallyakból, levert karók köré fonott

béleletet. A feltárás közben alkotott kép alapján a 7. századi állandóbb, letelepedett életre utaló település (tűzhelyes házak, illetve az ekkorra keltezhető bélelt kutak) helyére körülbelül a 8. századtól a sekélyebb kutak (kopolyák), tűzhely nélküli, kevesebb leletet tartalmazó házak alapján mozgékonyabb életmódú népesség telepe lépett.

SZENTHE GERGELY

93. Debrecen, Balogh-tanya 1.

(Hajdú-Bihar megye) U, B

2008. június 16. és július 28. között megelőző feltárásokat végeztünk Debrecen és Mikepércs között a 47. sz. országút mentén a 3040–3345 szelvényszámok között. A feltárások a szennyvízcsatorna és annak védőtávolságával érintett területen folytak, az utólagos felmérés (Archeodata 1998 Bt.) szerint 1293 m² területen. A lelőhelyen 61 objektumot tártunk fel: egy késő bronzkori település nyomait. Szórványként került elő festett neolitik kerámia is (alföldi vonaldíszes kultúra esztári csoportja), mely egyelőre nem köthető objektumhoz, így a leletanyag mosása után tudunk pontosabb képet adni az előkerült objektumok datálásáról. A feltárás során 50 gödröt, egy épületet, egy árkot, 4 cölöphelyet dokumentáltunk, 6 objektum természetes jelenségnek bizonyult. A késő bronzkori teleprészlet legérdekesebb objektuma az 54/68 sz., nagyméretű gödör volt, mely 2 rétegben tartalmazott állatcsontokat és kerámiatöredékeket, két egész edény került elő belőle, alján pedig egy teljes marhakoponya feküdt.

Munkatársak: Papp Enikő, Tóth Mihályné ásatási technikusok.

SZELEKOVSKY MÁRTA

94. Debrecen-Józsa, Klastrompart II.

(Hajdú-Bihar megye) R, Sza, Kö

2008-ban megelőző feltárást végeztünk a Gönczy Pál-Hátság és a Szentgyörgyfalvi út által határolt terület ivóvíz- és szennyvízcsatorna hálózata földmunkáihoz kapcsolódóan. A közműárok nyomvonalán történt régészeti feltárás során 14 objektumot találtunk, melyek három különböző korszakhoz tartoztak.

Az egyik *rézkori* objektum nagyméretű agyagkitermelő gödör, melynek leletanyaga különböző vastagságú, méretű és színű kerámiatöredék, állatcsontból készült munkaeszköz és paticsmaradvány. Ebből a korszakból származik még néhány árok és gödör.

A *római császárság* idejéből egy sekély, kisméretű épület és a néhány hozzá tartozó terménytároló- vagy szeméttároló került elő, melyek változó méretűek és mélységűek voltak. A szarmata korszak leletanyaga szürke színű, korongolt, homokkal soványított kerámiatöredék, állatcsont, orsó-gomb és paticsmaradvány.

A legérdekesebb régészeti objektum egy *középkori* lakóhelyiség. Az épület kb. 5,7×6,6 m nagyságú, négy-

zetes alakú, sekély, egyenletes aljú, enyhén rézsűs falú, melynek déli részét elvágta az újkori vízvezeték munkaárka. Nyugati sarkában két kerekded cölöplyuk került elő, melyek valószínűleg a tetőszerkezetet tartották. A lakóhelyiség közepén nyílt tűzhelyet tártunk fel, míg K-i sarkában kb. 2×2,1 m nagyságú, patkó alakú kemencét észleltünk, melynek 25 cm magasan megmaradt a palástja, és melyben 2 ekepapucst rejtettek el. Az épület D-i oldalának közepén egy közepesen mély munkagödör volt, melynek Ny-i részén egy malomkő került elő. A nyílt tűzhely feletti betöltésben sok faszénmaradvány és néhány megégett embercsont került elő. A lakóépület leletanyaga korongon készült vékony falú, különböző színű kerámiatöredék, állatcsont, vassarló, kocsitartozék, paticsmaradványok.

KOLOZSI BARBARA

95. Debrecen, Repülőtér

(Hajdú-Bihar megye) U, R, B, Sza

2008. június 30-án szakfelügyeletet láttunk el a 47. sz. főút mentén, a katonai radarállomásnál, ahol csőfektetés közben régészeti objektumokat találtak. A megelőző feltárás szeptember 4. és október 6. között történt. A feltárás pontos helye a Debrecen és Mikepércs között, a 47. sz. országút mellett, annak Ny-i oldalán futó nyomóvezeték nyomvonalával és az A-1 szennyvízátemelővel érintett területen szeptember 4. és október 6. között, 1162 m²-en.

A lelőhelyen összesen 49 objektumot tártunk fel, melyek jelentős hányada megsérült a főút, illetve a radarállomásra vezető bekötőút építése során. Az objektumok közül 18 újkőkori gödör, 1 sír (a zsugorított váznak csak a 2 alsó végtagja maradt „in situ” helyzetben). Az 1/1 sz. szétszántott, illetve a 11/22 sz. hatalmas méretű objektum rendkívül leletgazdagnak bizonyult. Feltártunk 3 rézkori gödröt, melyek elszórtan helyezkedtek el az ásatás területén. Egy gödör késő bronzkorinak bizonyult. A feltárt terület D-i részén intenzív római császárkori (szarmata) telepjelenséget figyeltünk meg: viszonylag kis területen 12 közepes, illetve nagyméretű tárológödört és 3 kutat. Az objektumok érdekessége, hogy a legalsó betöltési réteg majdnem minden esetben vöröses, égett, paticsos-faszenes volt. Még a 22/35 sz. kútból (több mint 2 m mélységből) is került elő ilyen jellegű betöltés. A kutakban bélésre, faszervezetre utaló nyomokat nem találtunk. Az előkerült objektumok közül 6 újkőkori, 8 pedig bizonytalan korú volt.

SZELEKOVSKY MÁRTA

96. Debrecen, Rózsa-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) Sza

A Beregsurány–Algyő közé tervezett gázvezeték nyomvonalán 2008 áprilisában került sor a lelőhely feltárására. Egy Kr. u. 3–4. századi szarmata falu telepjelenségeit tártuk fel a lelőhely déli részében. Az objektumok nagy része kisebb-nagyobb méhkas alakú gödör, amelyek-

ben megfigyelhetők voltak a használat előtti kiégetés nyomai. A település régészeti jelenségei közé tartozott még több árok, külső kemencék és agyagnyerő gödrök.

A lelőhely É-i felében volt a település temetője. Négy körárkos sír, három körárkos nélküli aknasír és három a szelvényből kifutó körárkot tártunk fel. A körárkos sírok mindegyike D–É tájolású volt, bejáratuk az árok D-i végén helyezkedett el. Minden sír bolygatott volt, csak az egyik tartalmazta az elhunyt csontjainak többségét, a másik háromban csak pár darab embercsontot találtunk. A mellékletek közül bronzfibulák és edények töredékei kerültek elő.

Az aknasírok is D–É tájolásúak, ezek közül kettő volt bolygatott. Az egyikben megmaradt a lábhoz helyezett edény, a bronzfibula és egy kés. A másik bolygatott sírban egy fibulát és néhány gyöngyöt találtunk a csontváz környezetében. A lelőhelyen feltárt sírok közül csak egy volt bolygatatlan. Ezt nem vette körül árok, valószínűleg a temető legszélső sírja lehetett. A benne nyugvó férfinak egy kése és egy vascsatja volt.

A temető a szelvénytől K-re és Ny-ra is folytatódik.

D. SZABÓ LÁSZLÓ

97. Debrecen, Tócsó-part, Erdőalja

(Hajdú-Bihar megye) U, LT, Sza, A, Á

A lelőhelyen a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat megbízásából 2008. augusztus 11. és december 3. között 15 444 m²-en 1050 régészeti jelenséget azonosítottunk és tártunk fel. A lelőhelynek a vasúti sín és az erdei földút közé eső szakasza közepesen intenzívnek minősült. Az Árpád-kori falvak perifériájára jellemző sekély árkok és szarmata gödrök mellett az újranyesések során megjelentek azok a jellegzetes keskeny, mély, hosszú gödrök, amelyek gyakoriak a középső neolitik (AVK) telepeken térségünkben.

A lelőhely intenzitása fokozatosan növekedett a vasúti sín (Ny) irányában. Az Árpád-kori falu árcai tértagoló rendszerre (karámok?) álltak össze, földbe süllyesztett épületalapokkal kiegészülve. A szarmata telep tároló és egyéb gödrei (házalap, füstölő stb.) is egyre sűrűbben jelentek meg. A neolitik időszak telepjelenségeit nehezebb volt azonosítani, de a nyelés utáni nedves és száraz felszíni formák kirajzolódásai egyre inkább jelentek meg ezen a területen is. A meddőhányótól Ny-ra eső szelvényszakaszon a lelőhely legintenzívebb része jelentkezett. A három korszak településének itt található a centruma. Különösen az Árpád-kori falu szabadterei tüzelőterei, kemencefészkei és az azokhoz tartozó hamusgödrök sorozata jelezték a telep központját. Meglepően sok körárkos szarmata sír mutatta feltárásakor a meddőhányó és a már említett Árpád-kori tüzelőtérrel borított szakasz között. A neolitik időszak kerámiatöredékei ezen a területen sűrűbben fordultak elő, mint a K-i szakaszon, de a gödrök körvonalait még nehezen lehetett azonosítani. Ezen a területen, a Tócsó-part közvetlen vonalán, szabad szemmel is jól lehetett